

27 de

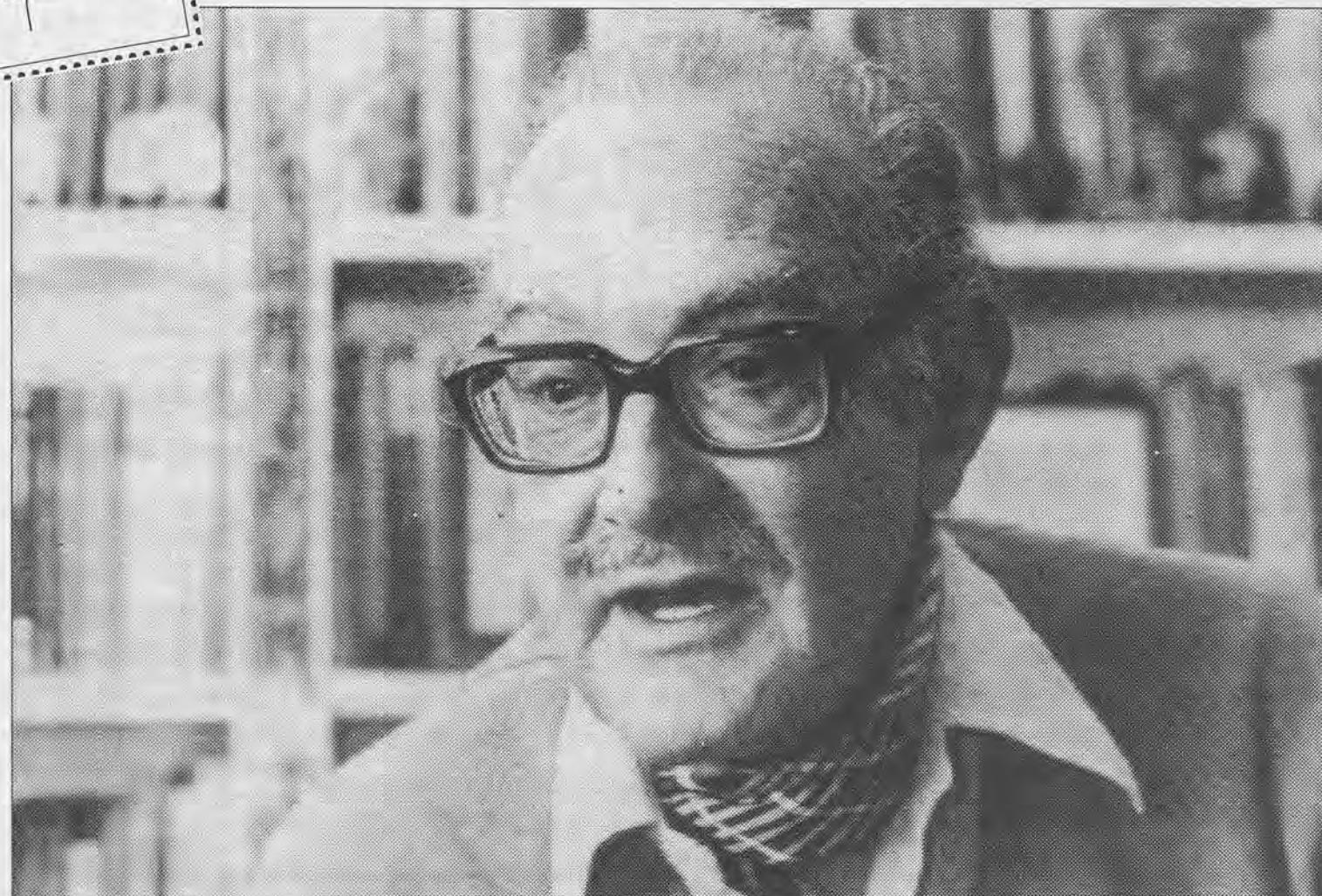
Xullo pasado, aos 82 anos de idade, morria en Lisboa, onde vivia actualmente, Ernesto Guerra da Cal, vítima dun cancro de páncreas. A noticia non se deu a coñecer até pasados varios días por expresa vontade do finado, cuxo corpo foi cremado. Nos últimos anos a AGAL tñalle feito varias homenaxes e reeditado na Galiza dous dos seus poemarios.

■ XAN CARBALLA

"Eminente lusófilo e especialista en Eça de Queiroz", así o definiu o *Jornal de Letras* portugués ao dar a nova da sua morte. Guerra da Cal mantívase ao tanto das noticias da Galiza, e mantíña desde hai várias décadas un inequívoco posicionamento reintegracionista (ver páxina seguinte), que afincaba nunha fonda convicción política, marcada pola guerra e o exilio, que manteu até o fin.

Nacido en Ferrol en 1911, amigo de Eduardo Blanco Amor e Federico García Lorca, do que coñecía coma ninguén os segredos dos "Seis poemas galegos", Guerra da Cal colaborou coa revista *Nova Galiza*, dos "Galegos antifeixistas", compartindo espacios con Dieste e Castelao, formou parte das Milicias Galegas, e no 1939 exiliouse nos Estados Unidos, onde se incorporou ao corpo docente da Universidade de Nova Iorque, doutorándose coa tese *Lingua e estilo de Eça de Queiroz*.

O nome de Ernesto Guerra da Cal non é un pseudónimo, como erradamente se ten afirmado, senón a adecuación dos patronímicos ao sistema anglosaxón, situando o apellido paterno, Pérez, no derradeiro lugar. O seu labor universitario prolóngase en Estados Uni-

Morre Ernesto Guerra da Cal, escritor e ensaista galego exiliado

Residía en Portugal, onde é considerado un dos meirandes estudosos de Eça de Queiroz

dos, onde acada enormes méritos, residindo nos últimos anos entre Portugal e Londres.

Na reseña biográfica que publica a sua esposa Elsie Allen na edición da sua poesía galega, realizada en 1991 pola AGAL, afirma-se "na sua terra natal o escritor é relativamente pouco conhecido -em parte, sem dúvida, pelo facto de se ter sempre recusado a viver numa pátria colonizada, tanto política e socialmente como

no terreno lingüístico-cultural. Tal vez por isso, as distinções de que ali tem sido objecto son para ele da más alta estimação -por serem provenientes daqueles que com ele concordam na imperiosa necessidade de "regaleguizar a Galiza" - devolvendo-lhe o seu patrimonio nacional inalienável, e a sua plena soberania".

A fermosa reseña da sua compañeira, na que fala de obra feita e proxectada, finalizada, "ja na so-

leira da casa dos oitenta, Guerra da Cal continua a nutrir sempre o seu saudoso amor pela Terra, que leva no seu peito sacramentalmente «como a Custodia leva a Hóstia», e a sonhar com o seu irrenunciável ideal da grande «Portugaliza»." Nunha carta a *A Nosa Terra* de Maio de 1985, contestando ao pedido dunha colaboración no número especial dedicado a Blanco Amor, acrescentava sobre este patriotismo indeclinável, "o meu libro *Futuro Imemorial* tem um Antelóquio bastante combativo em relación à problemática da língua na Galiza e às suas relações históricas com Portugal. O carácter nacionalista dessa matéria prefacial fez com que a Embaixada Espanhola, que foi convidada, não enviase representante ao lançamento. Antes deste se realizar o António Valdemar, apelidárame num artigo de español, coisa essa que nem espiritualmente, nem sequer juridicamente, sou".♦

ERNESTO GUERRA DA CAL

MANUEL HORTAS VILANOVA

Ernesto Guerra da Cal pra este que escrebe foi -e ainda é-, desde hai moitos anos, unha lenda. Tíñanos falado do Eduardo Blanco-Amor e Anxel Fole. Referíanse a unha época na que se chamaba Ernesto Pérez Guerra. Segundo Blanco-Amor, Guerra da Cal era un mozo outo, lanzal, deportista e de grande simpatia persoal.

Cando Guerra da Cal publicou hai anos os seus primeiros libros de poemas *Lua de Alem-Mar* e *Rio de Sonho e Tempo* a súa poesía chamou a nosa atención. Sobor de todo as composicións adicadas ao río Sil e ao Val Quirogues polo que este cronista ten unha especial debilidade pois súa aboa materna era nativa do Hospital. Se Anxel Fole é o narrador de Quiroga, Guerra da Cal é o seu poeta e Xosé Estévez ten de ser o seu historiador. Guerra da Cal e Anxel Fole es-

cribiron palabras fermosas, fondas, suxestivas, esclarecedoras e emocionadas sobre de se paraíso que é a bisbarra quiroguesa.

Nos anos da anteguerra o noso poeta viviu a aventura madrileña. Foi a época da súa amistade con Federico García Lorca, con aquel ourensano increíbel chamado Serafim Ferro cuia vida e milagres, aventuras e desventuras, tan ben contou Guerra da Cal nestas páginas de *A Nosa Terra*, e do seu trato con Eduardo Blanco-Amor. Remata de poñerse en claro como Guerra da Cal e Eduardo Blanco-Amor foron os responsables dos *Seis Poemas Galegos* lorquianos ánta que cada ún deles con responsabilidade diferente, cuestión na que non imos entrar nen safr.

No 1985 publicou o seu singular poemario *Futuro Imemorial (Manual de Velhice pa-*

ra principiantes). O libro non pode ser máis suxestivo e sugeridor. Non nos resistimos a transcreber a primeira estrofa do poema *Patria*:

A Galiza
é para mim
um mito pessoal
maternal e nutritivo
com longa teimosia elaborado
de louco amor filial
de degredado
(E de facto é también
porquê não confessa-lo
um execrable vicio
sublimado.)

No concerto da poesía galega Guerra da Cal ten un rigor e unha música non usada que diría frei Luís de León. Unha música desu-

sada, melodiosa e brusca. É como se xuntara a dozura do Val Quirogues coa bravura imponente dos montes do Caurel: os tesos cumes onde se sente ben o pouco que é un home, pra decilo con palabra de Novoneira, a voz daquela imensidáde.

Maxinamos ao poeta Ernesto Guerra da Cal en Estoril, frente ao Atlántico das ousadas navegacións e das clásicas descubertas -un poderoso poema de Fernando Pessoa- contemplando néboas sotiles e arrollado coa música das ondas onduladas dos versos de Martin Codax. Pero tamén con fondas saudades do seu Cantábrico ferrolano e nativo: o mar polo que os celos botaron, pra sempre, a navegar os seus ensoños.♦

Extracto do artigo do autor na sección *Andando a Terra*, do número 288 de 15 de Marzo de 1986

Enxerto Guerra da Cal

'Non podo vivir nunha Galiza mediatizada polo estado central'

■ F. ANTÓNIO DE ALMEIDA

No 1983 Ernesto da Guerra da Cal, na altura vivendo en Estoril, concedeu unha entrevista ao periódico portugués *Jornal de Letras* onde o intelectual galego explicou algunha das suas posiciones sobre o regreso á Galiza, a política lingüística, e os seus estudos monumentais sobre Eça de Queiroz.

"Galego de nacemento, galaicoportugués de vocación e americano de nacionalidade", és o auto-retrato, «flash», de Ernesto Guerra da Cal, considerado o primeiro especialista en Eça de Queiroz, profesor catedrático xubilado, que regresou de Nova Iorque, onde exercía o seu maxistério, e instalouse en Portugal en 1977. Casado cunha señora filla de inglés e portugués, nascida en Algés. Elsie Allen da Cal, foi ela quen traduziu para o portugués a versión definitiva da "Língua e estilo de Eça de Queiroz", publicada en 1981.

"O encontro coa literatura portuguesa, que ven case desde a miña infancia, foi un encontro coa miña propia persoalidade", dinos. Falamos de Eça. As traducións do escritor portugués en máis de vinte línguas, entre as cales as más «recónditas» do mundo. Falamos de Gorki que apóstola da Revolución de 1917, insistía que nunha colección de literatura universal se publicasen, Voltaire, Flaubert e sobretodo Eça de Queiroz, segundo referencias recollidas por Guerra da Cal, Falamos da edición de *O crime do Padre Amaro* en checoslovaco, que xa ultrapasou o meio millóns de exemplares.

As influéncias de Eça de Queiroz

Falamos do Eça na España, a Emilia Pardo Bazán que introdu-

Guerra da Cal con Eduardo Blanco Amor no ano 1934

ciu o naturalismo na España e foi quien escrebeu o primeiro artigo crítico sério sobre Eça, con que se econtrou en París no 1899. Guerra da Cal salienta "o fascínio que Eça exerceu sobre a Xeración do 98. Como tñía exercido en España a sua influencia a Xeración do 70 (a idea da decadencia dos povos peninsulares, prefigurando a perda das colonias españolas, Cuba e Filipinas)".

Eça e Latinoamerica: "Non há un escritor na América Latina até hoxe, que non se reclame do Eça. Borges fala del; Miguel Angel Asturias refírese a Eça dicindo: «A arbre más grande á sombra da cal medramos todos os escritores hispanoamericanos»" Guerra da Cal

acrescenta ainda: "Teño coñecido hispano-americanos, quer en Nova Iorque, quer nas miñas andanzas pola América Hispánica, para quem falar do Carlos da Maia ou do Conselleiro Acácio era como falar de persoas vivas".

A Galiza é un país semiconquistado

Ao final da Guerra Civil o integrante das milícias galegas vai en misión oficial aos Estados Unidos. O exército republicano fora vencido polos franquistas, polos fascistas de Mussolini e pola "Lexión Condor" de Hitler. Pergunto a Guerra da Cal se non pensou establecerse en Portugal,

"na altura non me podería ter fixado en Portugal porque tería sido logo localizado pola PIDE, devolvido á España e encostado á parede. Salazar estaba totalmente ao lado do franquismo, ainda que soubese que a tese de Franco para obter o brever de oficial de Estado Maior en Saint Cyr, era un plano para a Conquista de Portugal en quince días".

Retornado dos Estados Unidos, Guerra da Cal recusou voltar á Galiza, "a Galiza é un país semi-conquistado e eu non podo conviver cunha Galiza mediatizada polo Estado central. Estou aquí, nunha Galiza libre, onde falo a miña língua, estou rodeado de persoas que falan a miña língua e só teño que ouvir de cando en vez un turista falando castellano. Mais se

**'Se for á Galiza
teño que estar a
ouvir os galegos a
preferiren, moitos
deles, seren
españois de cuarta
clase que galegos
de primeira'**

for á Galiza teño que estar a ouvir os galegos a preferiren, moitos deles, seren españois de cuarta clase que galegos de primeira".

O profesor Guerra da Cal realza o feito de ter sido -nos seus poemas o primeiro escritor a utilizar o sistema gráfico portugués para transcrever o galego. E acusa ao poder político local, dominado pola direita, por Fraga iribarne, galego como Franco ("non há pior cuña que a da mesma madeira") de querer que o galego "sexá, mesmo como língua escrita, un dialecto do español, que significa unha condeña a morte". Para Guerra da Cal, a semellanza do flamenco que se apoia no holandés, o galego debería apoiarse no portugués".♦

**'Hai que
aproximar
galego e
portugués'**

Unha outra cuestión básica é o da normativización e normalización do galego, "por unha banda suxeita á anarquia dunha lingua que perdeu a sua tradición escrita, por outra porque non ocupa o lugar na vida galega que é ocupado polo castellano". Surxe o fondo social e sociolóxico, "as clases superiores foron sempre contrarias a aceitar o galego como unha lingua en pe de igualdade co castellano. No mellor dos casos era unha lingua familiar e de proletarios e labregos. Unha lingua de ilotas. Todo isto ainda forma parte do complexo de inferioridade galego".

"A expresión faiuse na Prensa periódica através do semanario *A Nosa Terra*, marcado por pertencer á esquerda revolucionaria. No Parlamento autonómico comezou por falar só galego. Mais a maioría dos deputados que é da direita, ten começado a introducir o castellano e a utilización do galego ten decrescido. Ademais dentro dos galeguistas hai divisiones profundas, particularmente no que concerne aos principios de normalización da lingua galega".

"Hai duas tendencias, unha delas sediada na Real Academia Galega e no Instituto da Lingua Galega, fixo aprobar normas que tenden a separar o galego da sua área natural que é o mundo luso-brasileiro e africano lusófono. Esta tendencia defende o mantemento de fenómenos ruralizantes como patrón, e a toma de empréstimos do vocabulário culto e científico do castellano".

Guerra da Cal defende a posición de recorrer ao portugués, "que tería sido do vocabulário do galego se tivese evoluido con normalidade. En canto á transcripción fonética, defende a utilización da grafía portuguesa, (por exemplo, utilización de lh, -nh e ç), para que todos os fonemas podan ser representados sen deturpar o carácter da nosa peculiaridade idiomática". Guerra da Cal defende a contribución positiva da AGAL que defende o escribir en galego reintegrado e a universidade que considera "apesar de todo un foco de resistencia".♦

AUTO-RETRATO

De *Rio de sonho e tempo*. Agal, 1992

Assomado á lua do espelho
vejo o meu rosto absoluto
alheio, distante e velho

Tão vetusto e antiquado
que me dá um inquietador
aspecto de antepassado

Que estranho temor obscuro
pressentir-se antepassado
num presente sem futuro!

Ainda me lembro de mim
moço, correndo no vento
naquelhas manhãs sem fim

Pulando montes e selvas
saltando mares e nuvens
rolando feliz nas relvas

Mas tudo aquilo acabou
e hoje só resta esta efigie
sombra do que já não sou

Casca valdeira, lourida
de mocidade passada
velhice não conseguida

E assalta-me a ideia rara
de que o meu rosto é o espelho
e o espelho é a minha cara

De quase quinquagénario
mascarado de mim mesmo
num Entrudo solitário.